

Dick Nichols

Marko Bojcun (1951-2023): Ett liv för socialismen och Ukrainas nationella rättigheter

Ur *Green Left* 23 mars 2023, nr 1377

När den ukrainska författaren, läraren och aktivisten Marko Bojcun avled i England 11 mars efter en lång kamp mot cancer bröts en viktig länk i kampen för det ukrainska folkets sociala och nationella befrielse.

Bojcun är obligatorisk läsning för alla som vill förstå Ukrainas sociala, ekonomiska och politiska utveckling – från 1917 års revolution mot Tsarrysland, dåtidens ”nationernas fängelse”, fram till Putins pågående offensiv för att återföra Ukraina till Ryssland.

Bojcuns arbeten avslöjar hans breda spektrum av intressen, från hans grundliga *The Worker's Movement and the National Question in Ukraine* och *Towards a Political Economy of Ukraine* till *East of the Wall*, med korta berättelser som delvis baseras på hans föräldrargenerations traumatiska erfarenheter, fångade mellan nazistisk och stalinistisk totalitarism.

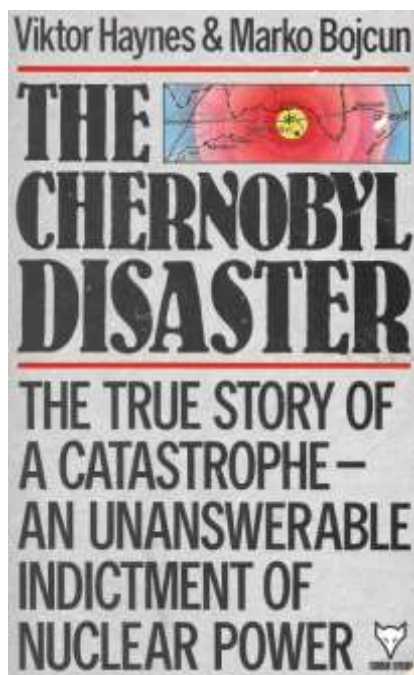
Se även (urspr. publicerade på Green Left)

Yliya Yurchenko: [From Ukraine's independence to Russia's invasion](#)

Chloe DS & Nataliya Levytska: [Mineworkers union leader: 'Please stand with Ukraine and help us win this war'](#)

Taras Bilous: [Varför jag gör motstånd mot den ryska invasionen.](#)

Boken *The Chernobyl Disaster* från 1988, skriven ihop med Viktor Haynes, är fortfarande ett kraftfullt motgift mot frestelsen, som nu ökar i och med klimatkrisen, att anse att elektricitet alstrat med radioaktivitet är på något sätt säkert.

För ukrainskspråkiga var Bojcuns viktigaste bidrag att samla Leo Trotskijs viktigaste skrifter i ”den ukrainska frågan” i en bok.

Extremhögerhuliganer gav en oavsiktlig hyllning till Trotskijs fortsatta relevans för politiken i hans födelseland genom att störa bokens lansering i Kyiv 2013.

Från Australien till Kanada...

Bojcuns liv inleddes i utkanten av kol- och stålstaden Newcastle i Australien, där han föddes i en ukrainsk immigrantfamilj 1951.

Hans fader arbetade vid järnvägen och inom stålindustrin, medan hans mor skötte familjens småjordbruk och hjälpte till med att leda kulturlivet i stadens 200 personer starka ukrainska gemenskap.

Paret hade immigrerat sedan Bojcun d.ä., som hade tjänstgjort i SS:s mordiska Waffen-Grenadier-Division i Galizien, till slut frigivits av de allierade segermakterna och därpå skickats till ett tyskt interneringsläger för ”fördrivna personer”. Där mötte han sin blivande fru.

Paret levde separat i sådana läger, i Italien och Australien, fram tills de slutligen bosatte sig tillsammans i Newcastle 1949.

Efter 20 år flyttade familjen till Kanada därför att, enligt vad Bojcun uppgav i en intervju 2017 på websajten *Commons*¹, ”mina föräldrar hoppades att deras barn skulle bli bättre ukrainare om de såg hur det var i ett större samhälle”.

Föräldrarnas plan misslyckades, eftersom den unge Marko och andra kanadensisk-ukrainare i hans generation genast engagerade sig i rörelsen mot Vietnamkriget. Bojcun sade att ”vi rörde

¹ <https://commons.com.ua/en/> (engelsk avd)

oss bort från den ukrainska nationalismen som vi växt upp med, till radikal socialism, och vissa av oss fortsatte vidare till trotskismen”.

Relationerna inom gemenskapen blev spända: ”När den ukrainska vänstern växte fram i Kanada ledde det till slitningar och spänningar med banderiterna [anhängare till Stepan Bandera, ledare för den dominerande ultrahögerfraktionen av Organisationen för ukrainska nationalister (OUN)].

”Jag minns jag satt i en kyrka 1973, då prästen under gudstjänsten anklagade mig personligen inför hela församlingen: det finns kommunister bland oss, KGB:s svarta hand har infiltrerat den ukrainska gemenskapen”.

”Min far avskedades från sitt arbete på grund av mina aktiviteter. Han arbetade för Ukrainas röst, en banderistisk tidning i Kanada [...] Nationalisterna satte press på alla vänstermänniskor eftersom de stod i ledningen och dominerade den ukrainska gemenskapen”.

Faderns brott var att han vägrade spionera på sin son för OUNs räkning.

... till trotskism och bortom

Den inkvisitoriska prästen hade helt fel när han såg KGB:s hand i Bojcuns aktiviteter. Vid sidan av motståndet mot Vietnamkriget och stödet till svartas rättigheter och feminism, ägnade sig han och hans samtida åt att hjälpa dissidentrörelsen som vid den tiden växte fram inom ”sovjetblocket”.

Han erinrade sig: ”Vi försvarade sovjetiska politiska fångar, krävde rättigheter för etniska och kulturella minoriteter; följde dissidentrörelsens utveckling i Sovjetukraina, förtrycket under 1972”.

Han syftade här på arresteringen av författaren Valentyn Morox² och den av KGB framtvingade avbönen av Ivan Dziuba³, författare till *Internationalism eller russifiering?*,⁴ den klassiska studien av hur den styrande byråkratin förvanskade Lenins politik gentemot de icke-ryska nationaliteterna i Sovjetunionen i fallet Ukraina.

Hans grupp inledde en hungerstrejk som tvingade den kanadensiska premiärministern Pierre Trudeau att ta upp frågan om de ukrainska dissidenterna med hans sovjetiska motsvarighet Alexej Kosygin.

Starkt påverkad av Trotskij och hans arbete *Den förrådada revolutionen*, blev Bojcun medlem av den kanadensiska sektionen av den trotskistiska Fjärde internationalen, ledd av Ernest Mandel.

Bojcun ansåg, tvärt emot Trotskijs karaktärisering av Sovjetunionen som en ”deformerad arbetarstat”, att det var ”en diktatur där byråkratin, som även om denna inte hade privategendom, höll ekonomin och statens tvångsmedel i sina händer”.

Dessutom dominerades Sovjetunionen ”inte bara av den stalinistiska ideologin – en enparti-diktatur som utåt gav sig ut för att vara proletariats diktatur – utan även av ett storryskt nationalistiskt parti som förtryckte Sovjetunionens icke-ryska folk, som inte hade någon rätt till självbestämmande, förutom i mjuka folkloristiska kulturella former. Rätten till självbestämmande som fastslogs i konstitutionen erkändes inte i praktiken”.

² [Valentyn Moroz](#) (engelska Wikipedia)

³ Se [In memoriam: Donbas dissident Dziuba, jailed by USSR for challenging Russian imperialism](#)

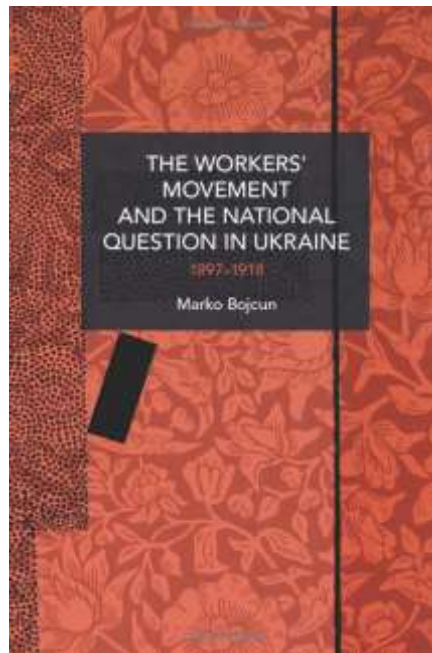
⁴ Ukrainska; Інтернаціоналізм чи русифікація? Finns i engelsk övers: *Internationalism or russification?* (1968)

Bojcun lämnade Fjärde internationalen 1982 när dess kanadensiska sektion ”tog ett ambivalent ställningstagande beträffande den sovjetiska invasionen av Afghanistan [1979]. Jag ansåg att det var ett skamligt steg och krävde att dessa trupper omedelbart skulle dras tillbaka”.

Bestående engagemang

Ett bestående tema i Bojcuns arbete är de ofta spända relationerna mellan den ukrainska nationalistiska rörelsen i alla dess varianter och den ukrainska arbetarrörelsen – speciellt de konkreta former som detta tog efter den bolsjevikledda oktoberrevolutionen 1917.

I sitt arbete *The Worker's Movement and the National Question in Ukraine* återvänder Bojcun till perioden 1917-18 då spänningarna mellan den nya sovjetmakten och de icke-ryska folkens uppror kulminerade.

I Ukraina förvärrades situationen av det faktum att industriarbetarklassen till övervägande del var rysk medan bondemajoriteten till största delen var ukrainsk, med en stor judisk minoritet i båda klasserna.

Spänningarna nådde bristningsgränsen under de våldsamma angreppen från de österrikisk-ungerska och tyska arméerna och sedan de kontrarevolutionära vita arméerna och de polska styrkorna, med stöd från brittiska, franska och amerikanska imperialistiska styrkor.

I fallet Ukraina motsatte sig den centrala rada-regeringen, som växte fram när februari-revolutionen störtade den tsaristiska monarkin, att Ukraina förklarade sig självständigt, men endast fram tills oktoberrevolutionen.

Den tillät därpå militära enheter från donkosackerna att passera genom Ukraina, vilket i sin tur provocerade fram en krigsförklaring från det bolsjevikledda Sovjetryssland.

Dessa händelser utlöste en kedja av konflikter mellan och inom de olika socialistiska organisationerna i Ukraina – socialistrevolutionärer, mensjeviker, judiska Bund, den ”marxist-zionistiska” Poale Zion och bolsjevikerna.

Faktum är att bolsjevikerna splittrades i tre delar vid sin grundningskongress (i Taganrog 1918). Samtidigt som alla var överens om att sovjetmakten skulle ta makten i Ukraina på samma sätt som i Ryssland, var de tre riktningarna oeniga om följande: själva existensen av

en ukrainsk självbestämmanderätt (formellt bolsjevikisk politik); ukrainskt oberoende; behovet av ett ukrainskt kommunistparti åtskilt från det ryska; och Brest-Litovskfördraget, som i utbyte mot fred överlämnade stora delar av Ukraina till den tyska imperialismen.

Sådana meningsskiljaktigheter löstes endast delvis genom Röda arméns seger i inbördeskriget, vilken var möjlig eftersom bolsjevikerna vann böndernas stöd och lät ukrainarna själva besluta om sin framtid i relation till Ryssland.

I slutet av 1920-talet, efter en renässans för ukrainsk kultur, slog den ryska centralismens svarta riddare återigen ner på Ukraina, denna gång i "sovjetisk" skepnad. Detta kulminerade med svälten 1932-33 som krävde miljontals liv som ett resultat av Stalins tvångskollektivisering.

Hur mycket av denna fasa var oundviklig? Hur mycket stod kravet på att till varje pris försvara den nyligen genomförda revolutionen mot dess imperialistiska fiender i konflikt med respekten för de förtryckta icke-ryska nationernas nationella rättigheter?

Bojcuns allt för tidiga död har gjort slut på alla chanser på han ska kunna fullborda sin utlovade uppföljare till *The Worker's Movement and the National Question in Ukraine*, vilken skulle hjälpt oss att besvara dessa viktiga frågor.

Under tiden bör alla socialister som vill sätta sig in i dagens Ukraina ge Bojcuns arbete största möjliga uppmärksamhet.

Översättning: P-O Eklund.

Original: <https://www.greenleft.org.au/content/marko-bojcun-1951-2023-life-socialism-and-ukraines-national-rights>

Artikelförfattaren Dick Nichols är *Green Lefts* europakorrespondent. Artikeln bygger på källor på *Commons* webbplats: "[The obituary of Bojcun by Denis Pilash of Social Movement](#)", liksom Maksym Kazakovs intervju 2017 med Bojcun, [här i maskinöversättning](#) (från ukrainska), korrigerat av Zbigniew Kowalewski.

Lästips

Jean Birnbaum: [Ukraina, vänstern och det totalitära arvet](#) (sept. 2022)

Mustafa Dzjemilev (intervju): [Krimtatarernas lidande](#) (juni 2022)

Thomas d'Istria: [Stepan Bandera, glorifierad ultranationalist i Ukraina](#) (januari 2023)

Zbigniew Marcin Kowalewski: [Erövringen av Ukraina och den ryska imperialismens historia](#) (juni 2022)

Michel Lefebvre, Gäidz Minussian: [Fram till 1950-talet var Ukraina bästa eleven i Sovjetunionen](#) (augusti 2022)